

ראש השנה דף ב-ג.א"ר יוחנן מניין למלכים שאין מונים אלא מניסין?

"ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים

בשנה הרביעית..... למלך שלמה על ישראל

מקיש יציאת מצרים שמונים מניסין למלכות שלמה, שגם במלכות מונים מניסין

קושית הגמרא - מניין שיציאת מצרים מונים מניסין? דלמא מתשרי מנינן?

תירוץ - אינו מסתבר, דהא נאמר במיתת אהרן בחדש החמישי (אב) בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ

מצרים ונאמר במשנה תורה בחדש י"א (שבט) בשנת הארבעים

וג"ש שנת הארבעים שנת הארבעים, מה מיתת אהרן נאמר בו מיציאת מצרים, ה"ה משנה תורה מיצ"מ וא"כ ראינן שתשרי לאו ראש השנה למנין יציאת מצרים, דאם היה ראש השנה היה צריך לכתוב שנת מ"א במשנה תורה ולא שנת מ'

קושית הגמ' - ואימא שמעשה משנה תורה היה קודם למיתת אהרן וא"כ הוי ראייה להיפך שאין ראש השנה בין שבט לאב, וא"כ הדרה קושיא דלמא מנינן יציאת מצרים מתשרי

תירוץ - זה אינו מסתבר דכתיב במשנה תורה "אחרי הכותו את סיחון", וכשמת אהרן עדיין סיחון קיים, ואלא מאי שמיתת אהרן קודמת למשנה תורה, ולא שייך ר"ה בין אב לשבט.

דף ג.

אנו ידעינן דכשמת אהרן עדיין סיחון קיים, דכתיב "וישמע הכנעני מלך ערד" ששמעו שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וחשבו שיכולים להלחם בישראל. וכנען הכא היינו סיחון ונקרא כנען על שם מלכותו וקרי סיחון על שם סייח דהיינו בן סוס, ובאמת ערד שמו. ואיכא דאמרי שבאמת סיחון שמו, ונקרא ערד על שם שדומה לחמור הבר. וא"כ ראינן שסיחון היה קיים כשמת אהרן וע"כ מעשה משנה תורה שהיה "אחרי הכותו את סיחון" היה לאחר מיתת אהרן.

והיינו דכתיב ויראו כל העדה כי גוע אהרן דיש לקרות שהם ראו שמת אהרן, וא"כ "כי" היינו שמת אהרן ולשון אם (כאשר), ואמר רב אשי שלא לקרות ויִרְאוּ (שהם ראו) אלא ויִיָּרְאוּ (שנתגלו שאחרים רואים אותם שנסתלקו העננים) ולפי זה כי גוע אהרן היינו "דהא" או "לפי" שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד.

ואמר ר"ל כי משמש בד' לשונות:

1. אי (אם) (כאשר) - "כי יקרא קן צפור", "כי תשא", "כי תבאו", "כי תפגע", "ואם יהיה היובל", "ואם כסף תלוה"
2. דילמא (שמא) - "כי תאמר בלבבך", "כי תאמרו", "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית"
3. דהא (לפי) - "לא צחקתי כי יראה"
4. אלא, וסותר את הדבור שלפניו - "ויאמר לא כי צחקת"

ראש השנה דף ג.

נחזור לענינו, ר' יוחנן אמר שמוננים יציאת מצרים מניסן דהא ראינן במיתת אהרן שהיה באב נקראת שנת מ' ובשבת במשנה תורה נמי נקראת שנת מ', וע"כ שבת במשנה תורה היה אחר מיתת אהרן שבשעת מיתת אהרן עדיין סיחון קיים, ובמשנה תורה כבר הכה סיחון.

והקשה בגמ' ואימא אייר ר"ה ליציאת מצרים, ותירץ דכתיב "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן" וכתיב "ויהי בשנה השנית בחדש השני...נעלה הענן", וא"כ ראינן שאייר אינה ר"ה ליצ"מ.

והקשה בגמ' ואימא סיון ר"ה, ותירץ דכתיב "בחדש השלישי לצאת בני מארץ מצרים", ואם סיון ר"ה היה לכתוב בשנה השנית.

עכשיו הוכחנו שאין ר"ה מלאחר אב עד שבת, ועוד אין ר"ה באייר וסיון, אבל עדיין קשה ואימא ר"ה באדר או באב או בתמוז.

ולכן אמר ר"א דכתיב "ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו", ומה זה דכתיב "בשני" דליכא למימר שני בחדש, דא"כ היה לכתוב בשני בחדש, וליכא למימר שני בשבת, דלעולם לא מצינו יום בשבת בתורה, ועוד יש להקיש שני בתרא לשני קמא, מה קמא חדש, אף בתרא חדש. ואלא מאי בשני, היינו בשני לחדשים שמוננים בו מלכותו, והיינו אייר, וא"כ ראינן שמוננים מניסן.

תניא כוותיה דר"י (ור"א) מנין שאין מונין למלך אלא מניסן,

"ויהי בשמוננים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני מאר"מ וגו' (היקש יציאת מצרים למלכות ישראל)
"ויעל אהרן הכהן אל הר ההר....."

"ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר לחדש...." (אין ר"ה מאב עד שבת)

"אחרי הכותו את סיחון...." "וישמע הכנעני... ויראו כל העדה....(מעשה שבת היה אחר מעשה אב, וא"כ עדיין יש ראיה להנ"ל)
"ויהי בחדש הראשון בשנה השנית..", ויהי בשנה השנית בחדש השני.. " (אייר אין ר"ה ליצ"מ)

"בחדש השלישי לצאת בני מאר"מ...." (סיון אין ר"ה ליצ"מ)

"ויחל לבנות...." (מוננים מלכות מניסן)

[ומשניהם יש ראיה, שמר"י ראינן שמוננים מלכות בית דוד מיציאת מצרים, ומר"א ראינן שמוננים מלכות בית דוד מניסן, וה"ה יציאת מצרים].

ראש השנה דף ג-ג:רב חסדא - מונים מלכי אומות העולם מתשרי (ומלכי ישראל מניסן)

"דברי נחמיה בן חכליה... בחדש כסלו שנת עשרים...."

"ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארחשסתא...."

רב פפא - שנת עשרים שנת עשרים לג"ש, שניהם למלכות ארחשסתא

פסוק ראשון דברים שאמר חנני לנחמיה בכסלו, פסוק שני הם אלו דברים הנ"ל, שאמר נחמיה למלך בניסן,

ובשניהם נאמר שנת עשרים, וא"כ ראינו שבמלכי אומות העולם אין מונים שנותיהם מניסן אלא מתשרי.

מתיב רב יוסף... אמר ר' אבהו.... במלך כשר אפילו מאומות העולם מונים מניסן ולא מתשרי

דריוש הוא כורש הוא ארחשסתא, דריוש שמו, כורש שמלך כשר היה, ארחשסתא על שם מלכותו שקורין אותו

כמו פרעה במצרים

בדריוש נאמר "ביום....לחדש ששי בשנת שתים לדריוש", וכתוב "בשביעי בעשרים ואחד לחדש", ואם מונים מתשרי,

היה צריך לפרט בשנת שלש לדריוש, דהא עבר תשרי, ואלא מאי למלך כשר כמו דריוש מונים מניסן.

מתקיף לה רב יוסף "ושיציא.... תלתא לירח אדר... שנת שית למלכות דריוש מלכא"

ותניא באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו

וכתיב "ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך"

וכאן מיירי בדריוש, ופסוק ראשון באדר בשנה ששית וברייתא דבר בשנה הבאה בשנה שביעית, ופסוק שהובא

לאחר הברייתא דיבר בחדש אָב בשנה שביעית, ואם דריוש היה מלך כשר ומונה שנותיו מניסן, היה צריך להיות

שנה שמינית ולא שביעית?

ותירץ ר' יצחק שכאן כשעלה עזרא היה לאחר שהחמיץ דריוש, ואז אה"נ מונים מתשרי, ולכן הוי שנה שביעית ולא

שמינית, משא"כ בנחמיה בזמן שדריוש היתה מלך כשר, מונים שנותיו מניסן.

נמצא במלך ישראל מונים מניסן

במלך של אומות העולם, אם הוא מלך כשר, מונים מניסן

וסתם מלך של אומות העולם, מונים מתשרי